SÄLLSKAPET SAN MICHELES

VÄNNER

MEDLEMSBLAD 19 SEPTEMBER 2007

Mannen till höger på denna bild, tagen av greve Giuseppe Primoli, är utan tvivel Axel Munthe. Men vem är det som tittar in i kameran? Är det också Munthe? Är det en dubbelexponering? Har greven velat fånga kluvenheten i sin vän Munthes karaktär? Fotografiet, som finns bevarat i Villa San Micheles arkiv, är lika mystiskt som sitt objekt.

150-årsjubileet

har under 2007 präglat verksamheten för såväl Vänföreningen som för Stiftelsen, både i Stockholm och på Capri. I mitten av september installeras de nya informationsskyltarna i franska salongen, matsalen, köket, atriet, studion och kapellet. Också skyltningen i Olivetum förnyas.

Franska salongen förvandlas till en sorts informationscentrum, där besökaren kan inhämta kunskap om Axel Munthe som läkare, författare, djurvän och byggherre. De nya stora skyltarna är försedda med text på italienska och svenska och med ett flertal fotografier. En av skyltarna innehåller en livslinje med viktiga årtal i Munthes biografi.

Den nya skyltningen är inte den enda förändring som görs i samband med 150-årsjubileet. Också turistflödet riktas om, så att man nu kommer att kunna förflytta sig direkt från franska salongen ut till skulpturloggian – via studion och venetianska salongen. Syftet är att återskapa den känsla av överraskning som Munthe eftersträvade när dörren slås upp från venetianska salongen mot skulpturloggians och pergolans "evighetsperspektiv". En annan genomgripande förändring är att trappan från entrén upp mot trädgården och cypressallén, som varit igenlagd i många år, öppnas igen. Även om den bara kommer att användas vid vissa tillfällen innebär åtgärden en anpassning till villans ursprungliga plan.

Detta har varit den vägledande principen för upprustningsarbetet: att i möjligaste mån återställa villan i det skick som den kan tänkas ha haft på Munthes tid. Med tanke på att Munthe ägde villan i drygt femtio år är "Munthes tid" givetvis ett relativt begrepp, men med vägledning av fotografier från olika epoker har undertecknad i nära samarbete med Peter Cottino efter bästa förmåga försökt rensa villan på senare avlagringar. Gardiner har avlägsnats, överflödiga möbler har flyttats bort etc.

Den upprustade villan kommer att invigas i samband med högtidlighållandet av Munthes 150-årsdag den 31 oktober. Då kommer också en plakett att avtäckas där Vänföreningens ekonomiska bidrag till upprustningen apostroferas.

Jubileumssymposium

Det huvudsakliga evenemanget under jubileumsåret blir det symposium som hålls 29–30 oktober med deltagande av Munthe-forskare från flera länder.

Symposiet inleds med hälsningsord från företrädare för Stiftelsen San Michele och familjen Munthe samt med en introduktion till Axel Munthes liv och verk av undertecknad – man får inte glömma att Munthe inte är lika känd utomlands som i Sverige! De övriga föredragen är uppdelade på tre huvudteman. Om "arkitekten" och "esteten" Munthe talar Micael Ekberg, en av författarna till boken om *Solliden 100 år*; han sammanfattar Munthes byggnadsverksamhet i Italien och Sverige. Förre intendenten på Villa San Michele, Levente Erdeös, analyserar Munthes villa i ett caprisammanhang och Hans Henrik Brummer, talar om det mytiska medusahuvudet i studion.

Munthes läkargärning behandlas av psykologen Johan Cullberg och vetenskapsforskaren Ingar Palmlund, medan

författaren Munthe är ämnet för Alden Smith, amerikansk specialist på klassisk litteratur, vars föredrag handlar om litterära reminiscenser i Munthes verk. Maria Concolato Palermo, professor i engelsk litteratur vid universitetet i Neapel, talar om Munthes *Bref från Napoli* och livet i Neapel på 1880-talet. Symposiet avslutas med att Thomas Steinfeld, kulturredaktör på Süddeutsche Zeitung, analyserar Axel Munthe som tidsfenomen, en frågeställning som han behandlar i sin bok *Der Arzt von San Michele*, som utkom i våras på Carl Hanser Verlag.

Symposiet hålls på terrassen bakom villan. Den som är intresserad av att delta som åhörare kan anmäla sig till: services@sanmichele.org.

Jubileumskonsert

Redan den 22 oktober, veckan före Munthes födelsedag, hålls en jubileumskonsert på Nybrokajen 11 i Stockholm. Konserten gavs första gången på Capri i juni och var en stor framgång. Sångarna Marianne Eklöf, Emma Vetter, Michael Weinius och Fredrik Zetterström framför musik av Puccini, Verdi, Tosti och Mascagni (delar av operan *Cavalleria Rusticana*). Musiker är Martin Hellström (piano), Caroline Valdemarsson (fiol) och Beata Söderberg (violoncell). Biljetterna är avsiktligt dyra, 700 kronor: behållningen går nämligen till uppförandet av en konst- och musikpaviljong på Villa San Michele. Och i priset ingår buffé efter konserten och ett glas vin i pausen… Medlemmarna i Vänföreningen kommer att få personliga inbjudningar till konserten.

Sällskapets stipendiat 2007

är den 27-årige författaren Gunnar Ardelius, vars debutroman *Jag behöver dig mer än jag älskar dig och jag älskar dig så himla mycket* nominerades till 2006 års Augustpris i kategorin "Årets svenska barn- och ungdomsbok". I år utkom hans andra bok, *När du blundar tittar jag*. Gunnar Ardelius kommer att få tillbringa tre veckor på Villa San Michele under 2008. Han presenterar sig själv på sid. 13 i detta nummer.

Axel Munthe som byggherre

med undertiteln "Verkligheten bakom myten" heter en bok av Bo Sahlin som kommer av trycket just som dessa rader skrivs. Det var den boken som författaren skulle ha presenterat på en sammankomst i våras, då han tyvärr fick förhinder. Det är ett fascinerande försök att analysera Munthes tankar kring San Michele med hjälp av Jan Wallinders ritningar från 1949 och av gamla foton. Som aldrig tidigare träder den snill- och fantasirike byggherren Axel Munthe levande fram för oss på dessa sidor! Bo Sahlins bok kommer att få en närmare presentation i kommande Medlemsblad.

En okänd "skiss" av Munthe

har vi glädjen att kunna bjuda på i detta nummer av Medlemsbladet. Den är skriven i slutet av 1880-talet och har aldrig tidigare publicerats. För den som kan sin Munthe är tematiken välbekant!

Bengt Jangfeldt

Axel Munthe

Dödens och Saknadens Fest

Så vänder jag då än en gång tillbaka till dig, stilla /fridfulla/ Pisa, lugna, kära gömsle långt från världens larm, så får jag då än en gång vila ut mitt fridlösa sinne hos dig, gråa gamle vän! Den moderna tiden har ju gått dig förbi (stilla Pisa), och sorlet från dagens fröjder når ej din tysta helgedom; men fridfull och halvförgäten sträcker du drömmaren din famn med ett svärmande vemod som när klockorna ringer Ave Maria över en sommarkvälls fägring, och med en doft som av vissnade rosor!

Dina minnen, dina stolta minnen, har du berättat mig mången gång inne i dina skumma kyrkor där du vårdar dina segertecken från en svunnen storhetstid eller under marmorn på ditt Campo Santo där dina hjältar vilar, och min korta saga kan blott du tälja, min vårliga lycka har blott du varit vittne till, min sorg har jag gråtit ut hos dig, mina döda slumrar hos dina döda – och så har vi blivit förtrogna, gamle vän! Dina tankar omfattar lika många sekel som mina omfattar år, och för varje gång jag återser dig synes du mig äldre och gråare, gamla Pisa. Men så tyst och skonsamt har tiden gått fram över dig, liksom rädd att störa dina slumrande minnen har den sänkt sin vemodiga skymning över dina gamla kyrkor, lindat mossa och murgröna kring dina grånade portiker och virkat grönskande myrten kring de halvbrustna fönsterbågarna i dina glömda klostergårdar där vilda rosor och doftande kaprifol skyler madonnans nisch och murarnas bleknade fresker och där tystnadens stilla ro viger frid över hänsovna tiders andakt.

Arno glider sakta fram under Ponte di Mezzos grå brovalv, höstsolen lyser så vänligt över Lung' Arnos husrader och kastar sina strålar mellan pelarna i Via del Borgos portiker. Kampanilens alla klockor ringer frid och andakt över den stilla staden och högtidsklädda mänskor vandrar fram mot domplatsen, ditåt även jag styr mina steg. På Piazza dei Cavalieri ligger folket på knä och ur San Sistos gamla kyrka skrider en procession fram över platsen; vitklädda flickor strör blommor på vägen, små korgossar bär de tunga, flämtande vaxljusen, rökelsen stiger upp mot den ljusa blå luften, krucifixen blänker i det starka solljuset, bleka anleten skymtar fram under mörka munkkappor och läpparna mumla: - - - ; och sist, höljd i ett svart dok och vilande på en bädd av blommor, bärs likkistan, dödens symbol.

Jag känner väl igen den dystra sången – det är munkarna från San Sepolcro som slutit sig till tåget; och munken /han/ där med de tärda dragen och de stora svärmiska ögonen, glänsande som i feber, jag känner honom väl, det är Frater Fidele, trogen, trogen intill döden som han längtar efter som befrielsen och som väl ej är så långt borta… Har du glömt mig, ädle Frater Fidele, har du glömt då du trotsande din kyrkas dogmer gav religionens helgd åt vår svunna lycka, då du läste dödsmässan över tvenne livs fröjd, då din skälvande hand lade krucifixet på hennes bröst, där intet hjärta mera slog!

Processionen har redan vikit av in på Via S. Sisto, den dystra sången ljuder allt svagare, folket har andäktigt följt efter och snart står jag där ensam kvar. Jag tog upp en av blommorna som fallit ner från båren. Det var en av dessa små vilda rosor, som växer på sluttningarna av Monti Pisani och kullarna kring Lucca. Hur många minnen vaknar ej till liv i din fina doft, hur många bleknade fröjder läser jag ej på din kronas vita blad, hur mycken bitter sorg flätade jag ej in i den krans av små vita rosor, dina syskon, som fick vissna bort bland lockarna på min bleka brud /kring den bleka pannan/! *Hon* älskade så dessa små vilda rosor och hur strövade vi ej kring under de vackra sommardagarna för att söka hennes kära blommor /älsklingsblommor/!

Och så kom vinter och sorg, och rosorna frös bort och när våren kom igen och hon satt i sin vilstol ute i trädgården för att blek och matt

”hälsa på solen”, som hon sade, hur glad blev hon ej den gången jag räckte henne en liten nyvaknad Lucca-ros som doftade solljus och sommar igen efter de långa vinterdagarna! Och hon log och talade om hur vi snart skulle på nytt få komma ut igen på ängar och fält för att plocka rosor och violer och jag lutade mig ned bakom hennes stol för att hon ej skulle se hur jag bleknade /min sorg/ – jag visste då att hon aldrig mer skulle få se sina älskade blommor, aldrig mer få vandra ikring i denna nejd som blivit henne så kär, att hon själv skulle somna in när hennes rosor vaknade!

Det är (idag) De Dödas Dag. Klockorna ljuder allt starkare ju längre fram jag kommer på Via Santa Maria och framför mig ligger snart den sköna gamla dômen, orgelns toner brusar fram genom de öppna tempeldörrarna och jag står en stund och lyssnar till de djupa, välbekanta rösterna som så ofta givit mina sorgsna tankar ro. Campo Santo (där bredvid) har idag öppnat sina portar och mässor ljuder från de eljest så tysta pelargångarna. Men det är dock ej här på det gamla Campo Santo, där det forna stolta Pisa begravde sina stora söner, som De Dödas Dag firas, de som slumrar här under marmorn behöver ej mera våra böner, deras själar har sen länge fått ro och intet genljud av mänskosorg stör deras drömlösa vila. Nej det är för dem som sover därute på våra dagars Campo Santo som klockorna ringer och som de flesta blommor plockats idag, därute där mannen böjer knä vid sin hustrus grav, där sonen ber för faderns ro och dit modern bär rosor och immorteller till barnet som Madonnan tog till sig!

Jag lämnar staden bakom mig och snart har jag hunnit fram till det ”heliga fältet” där döden bor. Cypresserna susar mig sin (dystra) hälsning liksom kände de igen den sorgsne pilgrimen; de har lyssnat till så mycken klagande smärta, de har kastat sin mörka skugga över så mycken tröstlös förtvivlan, varför skulle de då ej till slut kunnat få förnimmelse av all den mänskosorg de vaktar, varför skulle ej en darrning i deras fina blad kunna tolka ett medvetandets liv inom de dunkelgröna kronorna?

Allt är sig så likt här, blott några gravar mera. De högtidsklädda skarorna, som jag mött under vägen, har här nått sin vandrings mål – graven där den käre vilar. Och det är ingen vård som ej är smyckad idag, även på graven där den främmande eller bortglömde vilar /på den främmandes l. bortglömdes grav/ har dock en vänlig hand strött blommor och tyst korsat sig för slumrarens ro.

Och jag har inga blommor att bringa, ingen grav att knäböja vid! Och dock vänder jag åter hit för varje år till denna gripande dödsfest som katolikerna firar men som vår vintriga stränga lära ej fattar. Graven inger ingen fruktan här, den som vilar därute är ju ej död, han sover blott, och hans slummer blir fridfullare och ljuvare om vi ber för honom, och han gläds i sin tysta ro då han hör ljudet av en älskad röst vid graven; och fastän hans ögon är slutna, ser han dock de sina han höll kära däruppe på jorden och delar deras fröjder och smärtor som förr. Och därför får ej graven (därute) på Campo Santo glömmas. Och så tänder [de] i sin sköna naiva tro lampan vid griften för att lysa upp dödens mörker under de långa vinterkvällarna, och när våren kommer vem skulle då kunna glädja sig åt sol och blommor om ej den käre döde därute på Campo Santo som fått på sin grav förstlingen av knoppande violer och doftande liljor! Och så de Dödas Dag, då livets ävlande larm lystrar inför dödens allvar, då dagens oro viker för friden och graven, där saknaden böjer knä kring kärleksfulla minnen, där stilla andakt firar *hans* åminnelsefest, som slumrar därnere, där bönen viskar en hälsning från livet till döden!

* * *

Hon dog här; hela vår korta saga lever jag om igen i denna stund. Jag minns då jag första gången kom hit; en dyster, aningsfull oro hade förföljt mig hela resan, det var som om någon olycka hotade oss. Och dock hade jag ju ingen anledning till denna ångestfulla fruktan, du hade ju skrivit mig till att du aldrig känt dig så lycklig som nu. Hur många planer hade du ej gjort upp för att fira vårt återseendes fröjd, hur gladde du dig ej åt att få föra mig kring till alla dina älsklingsställen i denna nejd, som blivit dig så kär! Och du stod där så strålande fager mig till mötes och all min oro svann som en svår dröm och där fanns ej rum i mitt sinne annat än för glädje och lycka!

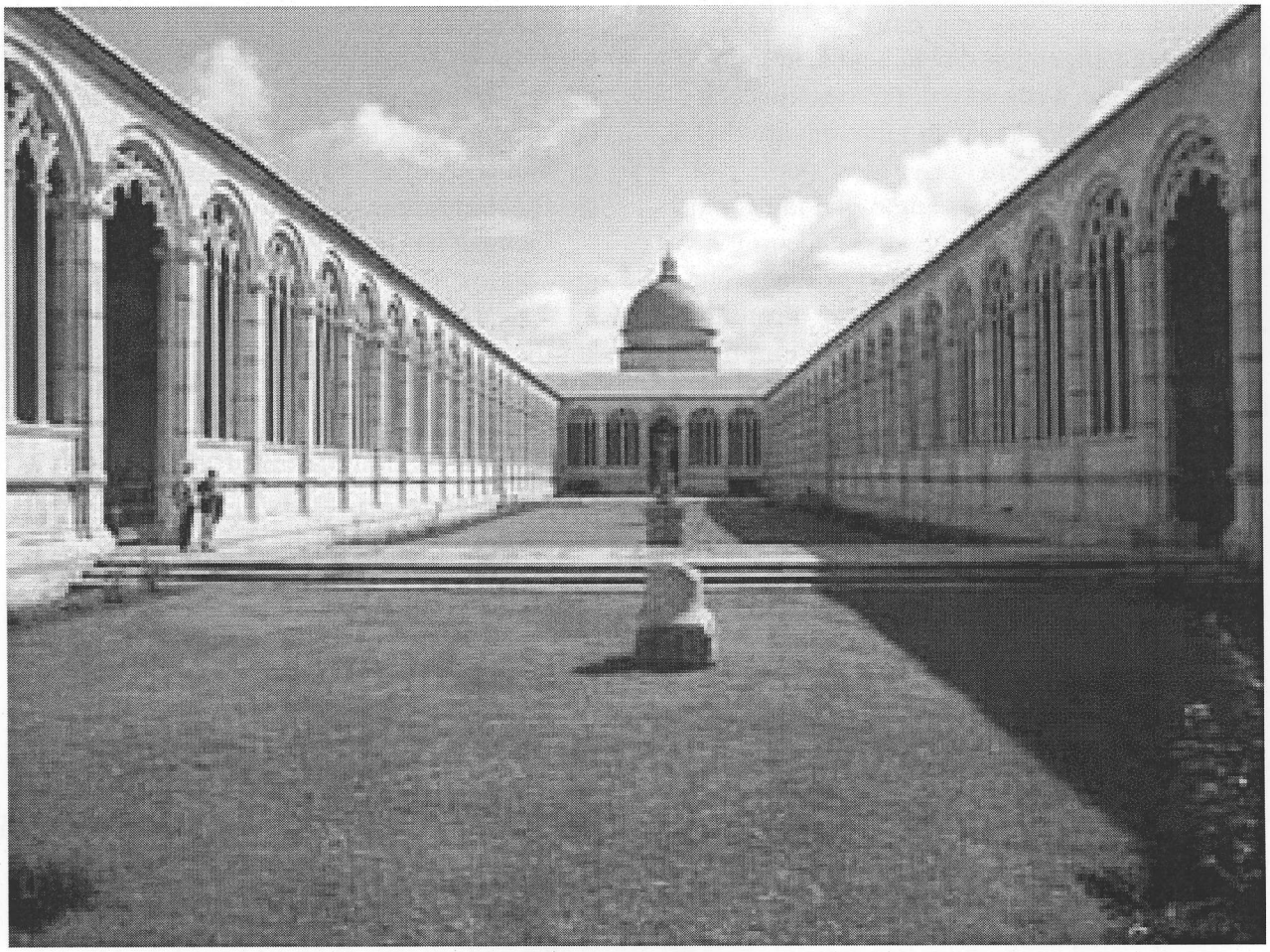

Campo Santo i Pisa.

Sida vid sida gick vi fram genom samma gator, som jag nyss ensam vandrade på min väg hit ut; men hur tunga är ej stegen nu mot då, hur ödslig och mörk synes mig ej vägen! På samma ställe utanför dômen där jag idag stod en stund och lyssnade till orgeln stannade vi även då, du tog mig sakta vid handen och tysta gick vi in i kyrkan. Klockorna hade redan ringt Ave Maria och ingen syntes i det halvskumma gamla templet; bort i koret höll några korgossar på att smycka högaltaret till morgonens mässa och snart gick även de bort. Luften var ännu fylld av rökelse och andakt och här och där inne i sidovalven hade fromma händer tänt ett vaxljus vid någon gammal Madonnabild. Skuggorna föll allt djupare, men ännu lekte några bleka strålar kring listernas fina ornament och skimrade i takets guldgrund. Vi stannade längst bort vid ett litet undangömt altare – och här utan ord, utan löften (och eder) vigde sig våra hjärtan vid varandra, jag höll din hand i min och djupt ner i ditt klara öga såg jag hela din ljusa, unga själ som sträckte mig sin famn. Inga präster läste välsignelsen över oss, intet mänskligt öga såg vårt livsförbund, blott du, Pisas skumma gamla dôme var vårt tysta vittne och slöt oss till ditt stora modershjärta!

Och solen sjönk i detsamma och dess sista stråle glänste fram i koret där vi stod, det ljusnade till på den gamla fresken över altaret och det var mig som om där glidit ett milt löje över Madonnans läppar…

Hur fort svann ej den lyckliga tid som följde! Ditt soliga sinne hade snart skingrat alla mina farhågor och leende och ljus som en majdag låg livet för oss (och du njöt som ett barn av den knoppande våren i din sorglösa okunnighet om hur sjuk du var). Från tidiga morgonen strövade vi kring i den vackra nejden. Våren hade redan strött sin fägring kring

grönskande ängar där daggdropparna glänste som diamanter bland liljor och halvvaknade violer /där liljor o. violer höll på att vakna/, högt uppe i luften sjöng lärkorna oss sin vackraste visa och solen steg allt högre på en himmel som var idel blå. Men när det led mot middagen och strålarna började bränna låg redan ängar och fält långt ner i dalen under våra fötter och vi vandrade fram uppe mot bergen på någon liten sval skogsstig, skuggad av dunkelgröna pinjer och grå gamla oliver. Du andades så lätt uppe bland bergen, sade du, och långa stunder satt vi däruppe på höjderna och såg ner över den lyckliga, ljusa nejden. Och mot aftonen steg vi ned i dalen igen och vilade ut efter dagens vandring i ängarnas höga gräs bland purpurröda anemoner och doftande narcisser. Och solen sjönk allt mer, kring kullarna i väster låg (redan) detta /aftonens/ fina, rosiga skimmer som ingen pensel målar, pinjerna uppe på Monte S. Guiliano lyste som guld i den sjunkande solen. Kyrkklockorna i byarna runt ikring ringde Ave Maria och så blev det allt tystare o. tystare ikring oss, vinden somnade in, inte ett grässtrå rörde sig och sommarkvällens ljuva, outsägliga frid sänkte sig över jorden. Och du satt där med famnen full av blommor du plockat under vägen och sjöng med din klara stämma någon av dessa vemodiga, melodiska gamla folkvisor som man ännu någon gång kan få höra i Toscana. Och jag låg tyst vid dina fötter…

Ack denna vår sommarfröjd var kort som en dröm, och den togs snart ifrån oss.

Ofta brukade vi under de ljumma månskenskvällarna vandra in till staden och dröja en stund på Domplatsen och sen gå in på Campo Santo; aldrig syntes oss den sköna gamla kyrkogårdens storartade allvar mera gripande än under dessa tysta kvällsstunder. Inga bullrande besökande störde freden hos de döda, gallerierna låg i djup skugga, blott här och där föll månen in genom de gotiska fönstrens genombrutna ornament och göt sitt bleka skimmer över någon gammal marmor-sarkofag eller lät någon av Orcagnas fresker träda fram ur dunklet.

Den gången hade vi suttit där så länge, nattvinden for susande o. kall genom cypressens kronor, men du smög dig allt närmare (in)till mig och bad att få dröja ännu. Och natten led långsamt hän, stjärnorna började redan blekna bort och det for som en ljusning genom luften; men vi satt där ännu kvar. När vi gick hem stödde du dig så tungt på min arm, och då du räckte mig din hand till godnatt brände den febervarm i min, och i dina ögon såg jag för första gången denna främmande, underliga glans som sedan lät mig i förfärande klarhet läsa domen över vår lycka.

Du var solljus och glad som förr; våra vandringar kring fält och ängar fortsatte vi ännu en tid, men ditupp bland bergen kom vi ej mera. Snart blev våra utflykter allt kortare o. kortare, men dock var du så trött när vi kom hem om kvällen och då steg på din (bleka) kind denna fina rodnad som viger till döden och det skimrade som av oro i de glänsande ögonen…

Och, när sommaren var slut och hösten kom, gick vi ej mera ut; någon gång satt du ute i trädgården och såg med trött blick hur bladen föll av och dina kära blommor, den ena efter den andra, vissnade bort.

Och så en lång tid av sorg. Utan klagan kämpade du med allt mer sviktande krafter din ojämna strid mot det obevekliga onda, som aldrig förlåter och som smög sig allt djupare i ditt sjuka bröst. Tröstlös och mörk gick vintern långsamt hän; allt ditt längtande hopp stod till våren, som snart skulle komma med värme och sol och ge dig hälsan åter. Och den kom. Kvällssolen föll in i rummet mellan rosor och kaprifol, som slingrade sig kring fönstret, en ljum vårfläkt bar in doften från trädgården där orangerna började knoppas. Och du andades så lätt och kände dig så stark igen, du fröjdades så att få snart komma ut ur det dystra sjukrummet, och du frågade om ej ängarna re'n stod i blom. Och du sträckte armarna mot livet, ett skimmer av fröjd flög över dina stackars tärda drag och ögat log som fordom! Och så kände du dig en smula trött och ville sova en stund; och du slumrade stilla in. Klockorna ringde Ave Maria, men du hörde dem ej, solstrålarna, som nyss lekte kring din huvudgärd, bleknade bort och skuggorna föll allt djupare, men du märkte det ej. Och döden nändes ej väcka dig ur din sköna slummer, och, medan du låg där och drömde om blommor och vår, kom befriarn obemärkt och tyst och tog dig till det land där

man ej lider mer och där drömmen om våren är evig.

Och än en gång fick jag vaka hos dig liksom förr då natten kom med plågor och ej med vila; nu var du blott litet blekare, nu hade de trötta ögonen fått ro, nu sov du dödens djupa sömn! Nästa dag skulle du ej längre vara min, jag visste det. Kring dig skulle stå främmande människor fjärran från, som dock enligt världens lag var dig närmare än jag. Och liksom de nekat dig att bli min i livet skulle de också skilja oss åt i döden. Och jag kände nästan en hemlig glädje över att budskapet om att döden stod vid din huvudgärd kommit fram för sent för att de skulle hinna hit (till dig) medan du ännu levde. Så hade jag åtminstone fått vara hos dig, ingen hade kunnat bestrida mig min rätt att få vaka över dig under plågans timmar, att få räcka dig den svalkande drycken då febern brände dina läppar, att få torka svettdropparna ur din panna, då bröstet hävde sig i flämtande ångest, att få flytta kudden till rätta under ditt trötta huvud... Och intet främmande öga hade sett mitt farväl till dig, utan vittnen kunde jag få gråta ut min sorg!

Nu kunde de komma. De skulle ej kunna taga ifrån oss vår döda lycka, de skulle ej kunna plåna ut den sista jordiska bilden i de slocknade ögonen. De kunde strö silver och guld över din kista, de kunde smycka dig med den rika lyxen av din rang, mina stackars ängsblommor höll dock din hand så hårt omslutna i döden att de ej kunde taga dem ifrån dig! De kunde föra ditt stoft långt bort till det främmande kalla landet (, som du aldrig älskat,) för att ställas in [i] griftevalvet, vaktat av ditt stolta namns vapensköldar, men din ande skulle dock stanna här vaktad av min sorg. Varje år strör Italiens sommar sina fagraste blommor för ditt minne, klockorna ringer varje kväll sitt Ave Maria för din själs ro och på Dödens och Saknadens fest böjer jag knä under cypresserna på Pisas Campo Santo.

Det börjar redan skymma, den sista mässan ljöd nyss från gravkapellet och kyrkogården återtar sin stilla ödslighet. Här och där brinner ljus vid graven, kring vilka några bedjande ännu dröjer. Nu ringer kampanilens klockor Angelus över den flyende dagen, höstkvällens skuggor faller allt djupare och det blir så tyst därute hos de döda...

Denna "skiss" finns bland Axel Munthes efterlämnade papper i Villa San Michele och har aldrig tidigare publicerats. Av stil, handstil och papper (folioformat) att döma är den tillkommen åren 1885–87. Tematiskt ansluter den nära till skissen "Bland gravarna vid Porta S. Paolo (Främlingskyrkogården i Rom)", som publicerades i Stockholms Dagblad nyårsafton 1886 och trycktes om i *Små skizzer* (1888) med titeln "Protestantiska kyrkogården i Rom".

Axel Munthe var hela sitt liv fascinerad, för att inte säga besatt, av döden. Så till vida är "Dödens och Saknadens Fest" en organisk länk i hans författarskap. Samtidigt är skissen genom sin öppna kärleksförklaring till den kvinnliga huvudpersonen ovanlig för sin upphovsman, som ogärna blottade sitt känsloliv. Om den högättade kvinnan har en förebild i verkligheten är obekant.

Skissen är inte slutredigerad av Munthe och texten återges därför med författarens överstrykningar och alternativa ordval; stavningen har dock moderniserats. Eftersom den saknar rubrik har rubriken satts av undertecknad.

BJ

Nya boktitlar av Axel Munthe – utkommer i september 2007
Specialerbjudande till San Micheles Vänners medlemmar

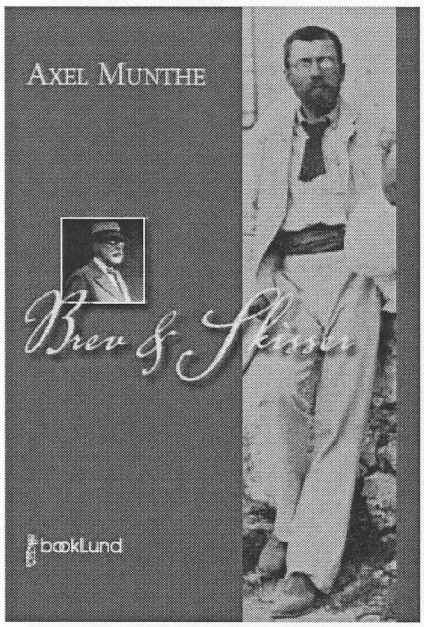

Boken om San Michele har gjort Munthe till en av de mest lästa svenska författarna någonsin.

Mindre bekant är Munthes övriga litterära produktion, i dag nästan bortglömd. Av en samtida kritiker beskrevs han som "en av de finaste och egendomligaste prosalyriker, som skrivit på svenska". Av Strindberg blev omdömet ett annat: "Hvilket as till karl! Fy Fan!"

Brev & Skisser innehåller Munthes samlade texter, skrivna och publicerade åren 1885–1909.

Under koleraepidemin i 1880-talets Neapel och dess fattigkvarter fick Munthe bekänna färg i alla avseenden. Fantasi, inlevelse och medkänsla var hans största tillgångar som läkare. Han berördes av de fattigas lidande och tyckte att han liksom bars av vingar, på väg från sjuksäng till sjuksäng. I varje hus fanns sjukdomen. I början lovade hans behandlingar gott. Men sedan. Döden fick ofta sista ordet.

Redan i dessa resebrev från ganska unga år, är det uppenbart att Munthe betraktade världen på ett alldeles eget sätt. Kanske var tanken på den ständigt närvarande döden hans utgångspunkt – både som läkare och författare.

Carl-Magnus Stolt i bokens efterord.

. Boken avslutas med en utgivningshistorik av Bengt Jangfeldt.

Röda korset & Järnkorset var Munthes första längre prosaverk. Boken skrevs på engelska och utkom redan 1916. Bara några veckor efter första världskrigets utbrott lämnade den då 57-årige Munthe Sverige för att enrollera sig i franska och brittiska Röda korset och för att tjänstgöra som läkare vid fronten. Valet av sida i kriget var självklar; han hyste sedan ungdomen en djup sympati för allt anglosaxiskt, hans fru var engelska och han hade många brittiska och amerikanska patienter. Därtill kom hans nästan av besatthet präglade tyskhat honom att omedelbart ta ställning i konflikten.

Sina erfarenheter från kriget kom han att snabbt formulera i denna bok, där inte minst beskrivningen av sårade och lemlästade soldater väcker reaktioner.

Röda korset & Järnkorset, som här presenteras för första gången på svenska, är en uteslutande propagandaskrift med ambitionen att påvisa tyska krigsförbrytelser. Boken blev en succé och storsäljare i England, medan den i Tyskland väckte ett djupt hat mot författaren. Som tidsdokument bär den vittnesbörd om krigets brutala verklighet och är samtidigt ett exempel på hur realistisk och kritisk litteratur censureras av våldsmaktens apologeter.

Boken avslutas med efterord av Kristian Gerner och Bengt Jangfeldt.

Böckerna kan beställas direkt från bookLund förlag.

www.booklund.se

e-post: info@booklund.se

Brev & Skisser (inb. 270 s. ISBN: 91-86420-74-1) à 180:-
Röda korset & Järnkorset (inb. 112 s. ISBN: 91-86420-75-9) à 130:-

Sällskapets medlemmar erhåller 25% rabatt vid köp av båda titlar.
Frakt & moms tillkommer.

Konstnär med en slags storhet i det lilla

Det var en begåvad syskonskara, barnen till apotekare Fredrik Munthe: Axel, författaren till *Boken om San Michele*, Arnold, känd sjökrigshistoriker, och Anna, det äldsta av syskonen (1854–1936), en konstnärinna vars verk med åren kommit att röna en allt större uppskattning.

Redan under skolåren i Vimmerby visade Anna talang för teckning och efter familjens flytt till Stockholm 1868 sattes hon i Slöjdskolan. Men när hon ville söka till Konstakademien sade föräldrarna nej – det var ingen karriär för en flicka! "Mamma ville det på inga villkor ej", mindes Anna, "och pappa hade naturligtvis svårt att göra henne emot." Som en kompromiss tilläts hon ta lektioner i sång och deklamation. När hon 1874 träffade Reinhold Norstedt fann hon en syskonsjäl, en konstnär med en begåvning som var lika mångfasetterad och ofokuserad som hennes egen. Reinhold – som året därpå blev hennes man – var en lovande målare och en lika talangfull operasångare.

Anna Munthe.

Målare på allvar

Åren 1878–80 studerade Anna och Reinhold måleri i Paris. Anna tog lektioner av Hugo Salmson och den belgiske målaren Alfred Stevens. Det var nu som Reinhold och Anna övergav tankarna på en musikalisk karriär och blev målare på allvar. Med tanke på hur många nordiska konstnärer som vistades i Paris vid den här tiden hade vistelsen i den franska huvudstaden nog kunnat bli längre, men 1880 avled deras dotter Kerstin och Anna och Reinhold återvände till Stockholm, där de bosatte sig i en ateljévåning på Tunnelgatan.

Hos Stevens hade Anna lärt sig figurmålning men också att måla stilleben, och det var huvudsakligen stillebenmåleri som hon nu kom att ägna sig åt, inte minst blomstermålningar. Hon ägde "en blandning av geni och naivitet, av säkerhet och blyghet [...], något på en gång stilla och skyggt som en fågel", skrev Carl G. Laurin: "Hon sjöng Lindblad med en frisk känsla, som gick till hjärtat, och hon kunde måla en liten bellis eller ett par hallon på ett kålblad, så att man blev rörd."

Ett undanskymt liv

Anna deltog i flera samlingsutställningar i Stockholm, Göteborg och Köpenhamn, och redan kring förra sekelskiftet inköpte Nationalmuseum ett par stilleben av henne. Efter Reinholds död 1911 flyttade hon till Helsingborg, där hon två år senare gifte om sig med veterinären Franz Siberg. Från och med nu levde hon ett undanskymt liv och arbetade mer eller mindre i det fördolda, i synnerhet efter sin andre makes död 1924. Själv avled Anna 1936.

Enligt konsthistorikern Bo Lindwall genomgick Anna Munthes måleri inte

Stilleben med vit- och blåsippor målat av Anna Munthe-Norstedt. Nu i privat ägo.
Foto: Berndt-Joel Gunnarsson.

”någon egentlig utveckling”, men han tyckte sig ändå se en ”långsam förändring i färgskalan från 1880-talsmålningarnas djupa klanger [...] till den mera uppdrivna koloriten i hennes senare måleri”. Hon var, fortsatte han, ”i sin konst oberoende av tidens olika riktningar och ’ismer’”, men bevarade ”den höga konstnärliga kvaliteten in i ålderdomen”.

Färgens förfining

När stockholmsgalleriet Färg och form 1938 ordnade en minnesutställning över Anna Munthes måleri väckte det sensation. Hon hör, skrev Gustaf Näsström, till dem som ”röjer ett slags storhet i det lilla” och ”nästan varje sak hon målar är präglad av en färgens förfining”. Även om några recensenter var mer reserverade innebar utställningen på Färg och form ett postumt erkännande av en konstnär som tvingats kämpa sig till sin konstnärliga identitet från första början.

Kanske är Anna Munthe inte ”en av de starkaste bland våra svenska målarinnor”, som en entusiast hävdade i samband med utställningen – men de bästa av hennes stilleben är utan tvivel exempel på högklassigt måleri. Nog är hon en konstnär som förtjänar en ordentlig utställning också i dag, sjuttio år efter sin död!

Bengt Jangfeldt

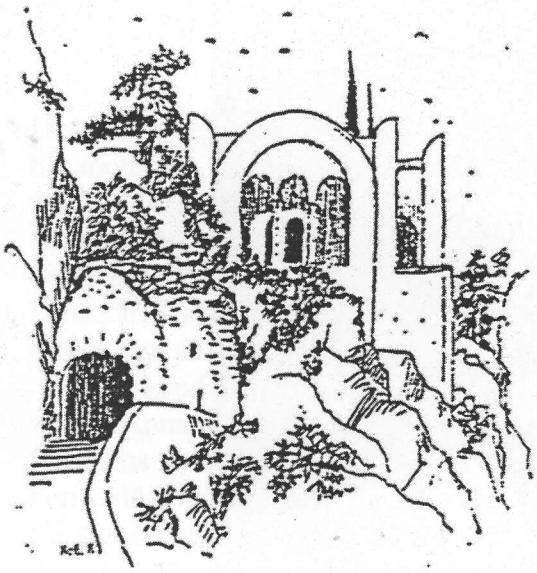

Bästa San Micheles vänner!

Det finns en saga från min barndom som mer än andra lämnat spår, *Den självviske jätten* av Oscar Wilde, i översättning av Britt G Hallqvist Sagas bilderböcker 5, Svensk läraretidnings förlag, Stockholm, 1958 (*The Selfish Giant* ur boken *The Happy Prince and Other Stories* – 1888). Berättelsen lästes högt för mig av mina föräldrar och då jag så småningom lärde mig läsa, läste jag den för mig själv. Kaj Beckmans tydliga illustrationer, de få avmätta färgerna och en spännande handling med etiskt drag utgjorde berättelsens karaktär.

Vintern härskar i jättens trädgård sedan han byggt en hög mur som stänger ute byns alla barn. Åren går – men plötsligt en morgon är våren tillbaka. Barnen har hittat ett hål i muren - bara i ett avlägset hörn är det fortfarande vinter...

Berättelsens huvudperson, den självviske jätten, upptäcker först mot slutet av sin levnad möjligheten att bjuda omvärlden på sitt innersta hjärta och därmed få sitt liv att fulländas. Han river då ner de murar han byggt upp omkring sig själv och det han håller kärt, bjuder in de glatt hojtande barnen för att leka och kan äntligen komma till ro.

Av någon anledning associerar jag denna saga till Axel Munthe. Kan det vara så att doktor Munthe under sin långa levnadstid och på sitt alldeles särskilda sätt faktiskt genomgått samma förvandling som den Självviske Jätten?

Axel Munthe gläntar själv kanske, trots alla sitt livs goda handlingar och intentioner, egentligen definitivt och uppriktigt på sitt hjärta först strax före sin bortgång. Genom testamentet kan vi tyda hans känslor för det ena och för det andra. Barnen, hans barn, dyker rättmätigt upp, liksom även de fattiga, de svaga, de utsatta, och de som verkligen stått honom nära genom livet. De står där namngivna allesammans. Denna hans kanske av hälsoskäl påtvungna uppriktighet avslöjar ofrånkomligen och skoningslöst även dem han inte älskat. Att han var lite av en misantrop är ju ingen hemlighet, så varför i allsindar donera sina drömmars villa till en hel Stat och dess befolkning, om än till sitt hemland Sverige?

Är denna sistnämnda donation den mest märkvärdiga bland de otaliga generösa gåvor han under sin levnadstid gjort? På sitt sätt tror jag det. Självklart hade han som många andra och kanske med mer rätt än andra ett behov av att hävda sig själv och sin levnadsgärning. Handlade därför donationen av Villa San Michele endast om att för eftervärlden säkra ett storartat monument över sig själv?

I ljuset av hans 150-årsdag vill jag uppriktigt förneka det. Jag påstår att han upptäckte, liksom Jätten, att han och hans ungdomsdröms skapelse faktiskt kunde ha en annan uppgift bortom döden och honom själv. Han bjöd därför på sitt hjärtebarn och öppnade sin blomstrande trädgård för att där för alltid med oss alla, liksom Jätten leka.

Peter Cottino

Ofrivilligt möte med Medusa

Medusahuvudet i San Michele visar antikens syn på Medusa som ett fasansfullt monster. Foto: Kronprinsessan Victoria.

En tidig junimorgon låg jag i vattnet utanför ingången till Blå Grottan på Capri och skulle just simma in för att uppleva grottans sagolika ljus. Jag tittade upp på plattan som kungjorde att det var målaren A. Kopisch som på 1840-talet upptäckt detta naturfenomen. En annan platta klargjorde att det var strängeligen förbjudet att simma in i grottan. Plötsligt kände jag en fruktansvärd smärta över mitt högra skulderblad och överarm. Först trodde jag att jag blivit biten av ett havsodjur.

Chocken drabbade mig i flera minuter. Snart förstod jag dock att jag utsatts för Medusas hämnd, en allvarlig brännskada som senare kunde avhjälpas med kortison och salvor. Besvären fanns kvar på kroppen i över en månad. Den starka mentala upplevelsen är ännu kvar mer än ett år senare.

Medusa tillhör nässeldjuren som vistas i havet och som slungar ut sina nässeltrådar mot sitt byte och låter giftet tränga in i sina offer innan hon äter upp dem. Nässeltrådarna är inneslutna i kapslar i hennes tentakler och det är dessa som tränger in i människans hud.

I antikens historier beskrivs Medusa som ett av tre fruktansvärda väsen där Medusa var den farligaste och hennes utseende så gräsligt att envar som såg på henne omedelbart förvandlades till sten. Hennes hår bestod av ormar. Hennes händer var av brons och hennes kropp var fjällig.

Som tur var försökte jag mig inte på att få syn på henne, då jag saknade Pallas Athenas sköld som Perseus använde som spegel för att undvika att direkt möta Medusas förstenande blick när han skulle försöka döda henne. Av skadan blir man vis.

Bengt Strömland

Svenska Rominstitutets Vänners program hösten 2007

Medlemmar i San Micheles Vänner är välkomna till Föreningen Svenska Rominstitutets höstprogram som äger rum på Medelhavsmuseet.

Tisdagen den 2 oktober kl 18

Lars och Nanna Cnattingius talar om sin nyutkomna bok /Ruiner - Historia, öden och vård.

Författarparet är kulturhistoriker och gör i sin bok en betraktelse om ruiner ur en rad aspekter: ruinromantik, förfall och skönhet. Samarbete med Carlssons bokförlag. Kostnad 80 kr.

Tisdagen 27 november kl 18

Den farliga Renässansen

Författaren Bengt Lewan och fil. dr. Martin Olin talar om hur den italienska Renässansen inspirerade 1800-talets författare och konstnärer. Samarbete med Medelhavsmuseet och Carlssons bokförlag. Kostnad 80 kr.

Förhandsanmälan till museets reception tel 51955380 eller e-post: bokning@medelhavsmuseet.se

---

Gunnar Ardelius om sin väg till litteraturen

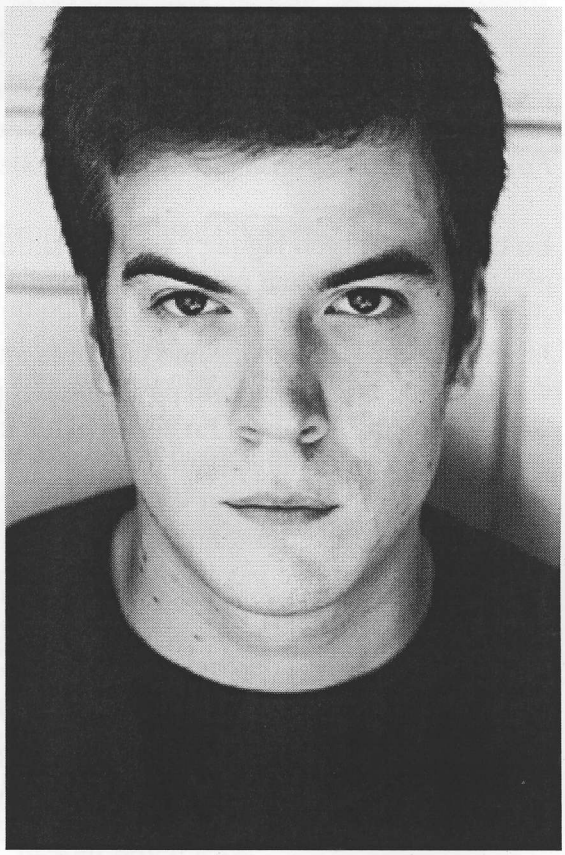

För ett par år sedan började jag skriva. Visst hade jag försökt innan, många gånger och på flera olika sätt, men det hade alltid varit en tråkig sysselsättning som snabbt gjorde mig rastlös och ointresserad. Världen tycktes krympa så fort jag satte igång med att försöka plita ner den på papper. Fortsatte att försöka gjorde jag ändå utan att fråga mig varför, jag kände bara att jag måste, det var träigt och trist men... jag skulle ju bli författare!

Mina ord berörde mig inte och jag tror knappt att jag orkade läsa igenom skiten.

Men, det kommer givetvis ett men här, så en kväll hände det någonting. Av någon anledning, antagligen för att jag var så oerhört uttråkad, började jag beskriva små obetydligt alldagliga saker som var så vardagliga att de knappt fanns i min uppblåsta litterära värld, en värld där jag ville vara med och skriva stor litteratur om källarhål, arsenik och svallande stränder. Men nu kom istället plötsligt brödsmulor, manodepressiva pappor, disktrasor och en svettig armhåla. Jag insåg att jag kunde skriva om vadsomhelst om jag bara silade det genom mig själv i stället för i världslitteraturens enorma durkslag. Först då märkte jag hur kul det var, att det faktiskt hände någonting med MIG. Jag förändrades av det. Skrev mig fram till det jag inte visste innan, sådant jag inte tänkt utan bara kunde skriva mig fram till.

Öppna det stora genom det lilla.

Så var det bara att skriva.

Välkomna till vännernas sammankomster hösten 2007

ONSDAGEN DEN 17 OKTOBER KLOCKAN 18.00

Medelhavsmuseet, Fredsgatan 2

Vänföreningens stipendiat Gunnar Ardelius berättar om sig själv och sitt författarskap.

Efter presentationen serveras en buffétallrik tillsammans med ett glas vin.
Kostnad: 160 kronor som betalas vid ankomsten till museet.

Bindande anmälan senast 5 dagar i förväg till Yvonne Ribbentoft, telefon 08 - 83 28 11 eller e-post: ribbentoft@comhem.se

ONSDAGEN DEN 28 NOVEMBER KLOCKAN 18.00

Medelhavsmuseet, Fredsgatan 2

Konsthistorikern, tidigare intendenten på Waldemarsudde Hans Henrik Brummer inleder kvällens sammankomst med att tala om "Medusahuvudet i San Michele". Bengt Jangfeldt redogör sedan för det stora Munthe-symposiet på Capri.

Därefter serveras en buffétallrik tillsammans med ett glas vin.
Kostnad: 160 kronor som betalas vid ankomsten till museet.

Bindande anmälan senast 5 dagar i förväg till Yvonne Ribbentoft, telefon 08 - 83 28 11 eller e-post: ribbentoft@comhem.se

---

Jag vill återigen, som i vårens medlemsblad, påpeka att det är viktigt att anmäla sig till mötet senast 5 dagar i förväg och att anmälan är bindande. Måltiden görs i ordning till precis det antal som anmält sig och därför måste vi debitera matkostnaden (dock inte vinet) även för den som eventuellt uteblivit.

Väl mött
Yvonne Ribbentoft
Klubbmästare

B Föreningspost

SÄLLSKAPETS STYRELSE

Bengt Jangfeldt	ordförande	08 – 782 99 67 jangfeldt@bredband.net
Fredrik Hulting	skattmästare	08 – 30 72 91 fredrik.hulting@gmail.com
Gudrun Dahlgren	sekreterare	08 – 650 41 51 gudrun@integration.ministry.se
Yvonne Ribbentoft	redaktör och klubbmästare	08 – 83 28 11 ribbentoft@comhem.se
Per Thunarf		08 – 21 97 58 per.thunarf@bredband.net
Bo Andersson		08 – 664 42 03 boart@comhem.se
Hans Engman	suppleant	08 – 765 12 34 hans.engman@comhem.se
Wivi-Anne Nilsson	suppleant	08 – 500 22 986 info.medelhav@mbox325.swipnet.se

Sällskapets adress: c/o Gudrun Dahlberg
Västmannagatan 103 A, 2 tr
113 43 Stockholm
plusgiro: 25 96 90 – 6

Har du något trevligt minne från San Michele eller något annat att berätta som kan intressera våra medlemmar – skriv till Yvonnes e-post: ribbentoft@comhem.se

---

Ansvarig utgivare: Bengt Jangfeldt
Redaktör: Yvonne Ribbentoft
Redigering: Per Mattsson